

תוכן עניינים

מבוא	1	1.
שוויון ואפליה	2	2.
זכויות טבעיות, פוליטיות וחברתיות	2	2.1.
זכות השוויון	4	2.2.
שוויון הזדמנויות בעבודה :	4	2.3.
חוקי שוויון בישראל	5	3.
מדיניות חברתית	5	3.1.
חוקי מגן בישראל	6	3.2.
פערי שכר מגדריים :	9	4.
פערי שכר בין נשים וגברים בישראל	9	4.1.
התמודדות עם תופעת פערי השכר	14	5.
חקיקה	14	5.1.
סחוק שכר שווה לעובדת ולעובד : 14		
סחוק שוויון הזדמנויות בעבודה : 14		
עקרון חובת ייצוג הולם והעדפה מתקנת :	16	5.2.
נציבות שוויון הזדמנויות בעבודה :	17	5.3.
סהזירה המשפטית והפסיקה :		
18		
סהפעילות "הלוביסטית" :		
20		
משפט משווה	21	6.
נתונים גלובלים באשר לפערי שכר מגדריים	21	6.1.
הסיבות לפערי שכר מגדריים גלובלים :	21	6.2.
מסקנות הדו"ח העולמי	22	6.3.
חובה ייצוג הולם בעולם	23	6.4.
נציבויות שוויון הזדמנויות בעבודה ברחבי העולם	25	6.5.
סיכום	27	7.
ביבליוגרפיה	29	8.

הפליית שכר הנשים לעומת גברים: האמנם וכיצד באה לידי ביטוי ?

1. מבוא

"מדינת ישראל ... תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום ... תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות..."¹.

הקטע הנ"ל לקוח מהכרזת העצמאות של מדינת ישראל ומהווה תשתית נורמטיבית היסטורית לזכויות במשפט הישראלי². ממנו עולה שישראל הוכרזה – עוד במועד הקמתה - כמדינת רווחה ש חרטה על דגלה מתן זכויות חברתיות בסיסיות לכל אזרחיה וכן כמדינה המבקשת להבטיח קיום בכבוד וקבלת שירותים אלמנטריים ובסיסיים כגון הזכות לתעסוקה, לחינוך, לבריאות, דיור, שירותים רפואיים ועוד. הכרזת העצמאות לא זכתה למעמד של נורמת על חוקתית במשפט הישראלי, אולם היא שיחקה ללא ספק תפקיד מפתח בניסוח מגילת זכויות האזרח פרי עטו של בית המשפט העליון אשר במרכזה עומדת הזכות לשוויון³. מעניין לציין שחצי שנה לאחר עיגונה בהכרזת העצמאות, זכתה הזכות לשוויון לעיגון בינלאומי במסגרת "ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם"⁴.

בין הזכויות הבסיסיות במדינת רווחה ניתן למנות את הזכות לשוויון חברתי ומדיני ובכלל זה הזכות להתפרנס בכבוד, זכות הכוללת שלל זכויות נוספות, חלקן עוסקות בתנאי העבודה ממש (מנוחה שבועית, מכסת שעות עבודה, זכויות סוציאליות ותנאי פנסיה, חופשת מחלה ועוד) וחלקן רחבות יותר ועוסקות ביחס לו זכאי העובד – למשל הזכות ליחס הוגן ושוויוני. מדינת ישראל מקדישה לצורך שמירה על הזכויות החברתיות הנ"ל – לרבות זכות השוויון - תקציב לא מבוטל. כדי לסבר את האוזן יצוין כי הצעת תקציב המדינה לשנת 2019 ביקשה להקדיש סך של 175,803,284 ש"ח למען סל השירותים החברתיים⁵. למרבה הצער, למרות כל האמור לעיל, בעשורים האחרונים חל צמצום של מדיניות הרווחה במקביל לגידול ניכר בפערים חברתיים - כלכליים אשר הובילו את מדינת ישראל ל"מקום ראשון" בדירוג אי השוויון החברתי של המדינות המפותחות⁶ ולמצב בו "מאז הצטרפות ישראל לארגון ה- OECD ב-2009 מצב העוני ... נשאר בין הגבוהים בהשוואה בין לאומית"⁷. בשנת 2011 פרצה במדינה המחאה החברתית או "מחאת הדיור והאזהלים", בין היתר, מתוך תחושת חוסר צדק חברתי והעדר שוויון. המחאה היוותה נקודת מפנה בתגובת הציבור לסוגיה הנדונה לעיל והולידה את דו"ח ועדת טרכטנברג בו נקבע כי על מדינת ישראל להציב לעצמה יעדים חברתיים ברורים לרבות הגדלת התעסוקה, הקטנת חוסר השוויון ושילוב קבוצות מופלות לרעה בשוק התעסוקה, יצירת מערכת אכיפה של חוקי המגן של משפט העבודה והגברת האכיפה הקיימת באמצעות חקיקה⁸. לא זו אף זו אלא באוקטובר 2013 מינה שר האוצר דאז, מר יאיר

¹ הכרזה על הקמת מדינת ישראל, ע"ר התש"ח 1

² שגית מור "עשרים שנה לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות – קווים לדמותה של מהפכה משפטית בהתאווות" **משפט וממשל** כ 267, 270-271 (2018) [להלן: "עשרים שנה לחוק השוויון"].

³ שם, 271

⁴ The Universal Declaration of Human Rights <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>

⁵ הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 2019, התשע"ח – 2018, ה"ח 329

⁶ יואב דותן "כבוד האדם, צדק סוציאלי וזכויות חברתיות חוקתיות תגובה על מאמרו של אהרן ברק 'זכות-הבת למינימום קיום אנושי בכבוד'" **עבודה, חברה ומשפט** יד 207, 211 (2015)

⁷ המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון **ממדי העוני והפערים החברתיים – דו"ח שנתי** (2019)

https://www.btl.gov.il/Publications/oni_report/Documents/oni2018.pdf

⁸ דו"ח הוועדה לשינוי חברתי כלכלי (2011) <https://www.hurvitz-institute.tau.ac.il/wp-content/uploads/2016/07/tracht.pdf>

לפיד, ועדה לבחינה מגדרית של תקציב המדינה בישראל⁹ וב-2014 אימצה הממשלה את מסקנות הוועדה וקבעה כי חובה לבצע ניתוח מגדרי של תקציב המדינה¹⁰. במקביל ובנוסף למאמצים המדיניים לעיצוב המדיניות החברתית כלכלית של המדינה, חולשת על מערכת יחסי העבודה במדינת ישראל מערכת משפטית ענפה ורחבת היקף הכוללת חוקי מגן (להלן: "חוקי המגן"), הסכמים קיבוציים, צווי הרחבה, הסכמי עבודה אישיים, נוהג ופסיקת בתי הדין לעבודה. למעשה כיום ניתן לומר שהתפתחה בישראל מערכת דיני שוויון של ממש, בהתבסס על קריטריונים שונים אשר אחד החשובים שבהם הוא המגדר כך שאפליה על בסיס מין ומגדר הפכו כיום אפליה אסורה. דא עקא כי למרבה הצער, על אף כל האמור לעיל, תופעת פערי שכר בין נשים וגברים עדיין קיימת במדינת ישראל של שנת 2020.

מטרת עבודתי הינה לעמוד על קיום התופעה של פער שכר מגדריים בשוק עבודה. במהלך העבודה, אציג תחילה את המושג "זכות" על סוגיהן השונים. לאחר מכן אבחן את המושגים שוויון ואפליה, אבדוק מהי הזכות לשוויון בכלל והזכות לשוויון הזדמנויות בפרט. לאחר מכן אציג את המדיניות החברתית בעולם ובמדינת ישראל. אחר כך, אסקור את מערכת חוקי השוויון במדינת ישראל תוך סקירת מערכת חוקי המגן הכללית ומערכת חוקי המגן הספציפיים לערך השוויון. בהמשך אציג את תופעת פערי השכר המגדריים תוך הצגת נתונים הקיימים אודות מדינת ישראל ואנסה להתחקות אחר הסיבות לקיום פערים אלה ולאמצעי התמודדות אפשריים עם התופעה. זאת ועוד, אערוך סקירה של המצב הקיים במדינות נוספות בעולם ולבסוף, אנסה להסיק מסקנות ככל שניתן.

2. שוויון ואפליה

לפני שנמשיך הלאה במלאכה ונבדוק היכן וכיצד מעוגנות זכויות שונות במשפט הישראלי, אבקש לבדוק מהי תחילה זכות, מה משמעות המושג "זכות" וכיצד נהוג לסווג זכויות שונות. לאחר מכן, אבקש להתייחס ספציפית לזכות השוויון, משמעותה והגישות השונות בהן נהוג להתייחס אליה. לבסוף אגדיר מהו שוויון הזדמנויות בכלל ושוויון הזדמנויות בעבודה בפרט.

2.1. זכויות טבעיות, פוליטיות וחברתיות

נראה כי המושג "זכויות אדם" הינו מושג השגור היום בפי כל, ומרבים לעשות בו שימוש כמעשה שלאחר יד. יחד עם זאת חשוב לציין שמדובר במושג חדש יחסית בהיסטוריה האנושית. ראשיתו בהומניזם מודרני שהחל להעמיד במרכז החשיבה המדינית את הפרט, כפי שקרה גם בתורות מדיניות שונות של המאה השמונה עשרה, שניסו לפרט ולהצדיק את מקור כוחה של המדינה תוך תיחום גבולותיו של כוח זה. כיום נוהגים לחלק את זכויות אדם אלה לשלוש קטגוריות: זכויות טבעיות, זכויות פוליטיות וזכויות חברתיות.

⁹ דו"ח הוועדה לבחינה מגדרית של תקציב המדינה בישראל (2014) <https://katzer.net/c48b6d>

¹⁰ החלטה 2084 של הממשלה ה-33 "אימוץ המלצות הוועדה לבחינה מגדרית של תקציב המדינה בישראל" 3 (07.10.2014)

https://www.gov.il/he/Departments/policies/2014_des2084